

Kako so skrbeli za moč in spretnost svojega telesa stari narodi

(Konec.)

Rimljani

so bili najprej stanovalci malega mesta ob Tiberi. Kmalu pa jim je uspelo povečati svojo moč in razširiti ozemlje. Njihovo mesto je sčasoma postalo rimska prestolnica. Pozneje je postalo mesto Rim središče večine takrat poznane sveta, ki so mu zagospodovali Rimljani. Že iz tega je jasno, da so bili Rimljani močan vojaški narod.

Telesne vaje vojaštva

Rimljan je služil pri vojakih od 17. do 60. leta, vendar pa je po 45. letu redkokdaj odšel v boj. Pri vojakih so morali mladeniči privaditi svoje telo na vse napore, ki jih zahteva boj. Zato so gojili zlasti dolge pohode, tek in skok. Ker so morali v vojni sukati težko orožje, so se temu privajali že v mirnih časih. Pri pohodih so v ta namen morali nositi težke tovore. Tako obteženi so morali trikrat mesečno prehoditi 15 km. Vadili so se tudi v napadanju s ščitom, mečem in kopjem (tudi to orožje je bilo pri vajah dvakrat težje). Iz prač so streljali manjša zrna in kamenje. Tudi sabljali so se. Čim boljši sabljač je kdo bil, tem boljšo hrano je dobival. Tudi ženske so gojile sabljanje. Kopje je bilo dolgo 2 m, metali so ga na nasprotnika ali pa so z njim bodli. Lok so spoznali šele pozneje. Čete lokostrelcev so bile sestavljene iz tujcev in rimskih zaveznikov.

Rimljani so prvi spoznali orodje, na katerem so se vadili, namreč lesenega konja. Nanj in čezenj so skakali oboroženi in brez orožja. Bili so odlični jahači, tako spretni, da so v največjem diru preskočili z enega na drugega drvečega konja. Tudi plavati so znali vsi prav dobro, saj na njihovih bojnih pohodih ni bilo najti povsod mostov in so morali reke preplavati kar oboroženi. Zelo znan je rimski vojskovodja Cezar. Ta se je nekoč rešil iz obleganega mesta s plavanjem. V eni roki je nosil pisma, v drugi pa orožje. Ker so opazili njegov beg, so nanj streljali. Puščicam se je umikal na ta način, da je plaval dolgo pod vodo, le tu in tam je na vodni površini zajel zadosti sape in se spet brž potopil. Tako plavanje pa je naporno in je res zahtevalo moči, vztrajnosti in spretnosti.

Telesne vaje ostalega prebivalstva

Telesnim vajam pri Rimljanih ni bila posvečena tolikšna skrb kot pri izobraženih in sposobnih Grkih. Rimske otroke so vzgajali v domači družini do 17. leta. Nato so sposobni morali k vojakom. Nesposobni so ostali doma in večinoma niso posvečali nobenih skrbi svojemu slabotnemu telesu. Deklincam pa je bilo sploh prepovedano vadenje.

Poznana so tekmovanja v tekih že od najstarejše rimske dobe. Nekateri tekmovalci so bili tako sposobni, da so tekli hitreje od konj. Tek je imel vojaške cilje, ker so v teku napadali in zavzemali. Najspodobnejši so pretekli 40 in več kilometrov. Gojili so tudi skok v višino in daljavo. Od Grkov so spoznali met diska, rokoborbo in boks. Spretno so znali tudi veslati. Zelo priljubljeno pa je bilo pozneje streljanje z lokom, posebno na lovu.

Zdravniki so priporočali izprehode in žoganja pred kopanjem. Zato so imeli poleg kopališč krasne dvorane za igranje. Žog so poznali več vrst. Mnogo so gojili plese, ki so bili del daritvenega programa. Razen verskih plesov pa plesanje ni bilo priljubljeno, celo sramotno se jim je zdelo. Pozneje so tudi to mnenje spremenili in posebni učitelji so učili Rimljane tudi te spretnosti.

Igre

Tudi pri Rimljanih (kot prej pri Grkih) so imele svečane igre povsem verski pomen. Vsaj v začetku. Prve igre so se vršile zaradi obljub v različnih primerih poredko, pozneje pa redno vsako leto. Bile so to bolj priložnostne. Prireditve je plačala država sama ali pa s pomočjo bogatinov. Pozneje pa so za take prireditve obdavčili posamezne podjarmljene province. Vstop k tem igram je bil vsakomur prost. So pa take igre prirejale tudi društva ali pa posamezniki ob svečanih prilikah (n. pr. nastop vladanja, proslava zmage, ženitve, pogrebi itd.). Te igre so bile zelo cenjene, posebno za časa mogočnih vladarjev. Takrat so tako rekoč postale strast množic. To so seveda brž izkoriščali posamezni vladarji, ki so mnogokrat kar tekmovali med seboj, kdo bo priredil večje in mogočnejše igre in tako s tem pridobil sebi naklonjenost ljudi. Saj je znano, kako zagrizeno je rimsko ljudstvo večkrat zahtevalo od vladajočih »kruha in iger«.

Rimske igre so se zelo razlikovale od grških. Grške so bile nekaj lepega, vzvišenega, mogočnega in poštenega. Rimljani so sicer res povzeli marsikaj od Grkov, tako tudi igre in telesne vaje. Žal pa te telesne vaje in tekme takrat že tudi pri Grkih niso bile več ono lepo, plemenito udejstvovanje, saj so Grki že v vsem propadali. In take, nazadujoče reči so prevzeli od Grkov Rimljani. Pri Grkih niso takrat nič več tekmovali sposobni grški sinovi za čast in skromen venec. Te so nadomestili plačani poklicni atleti, ki so gojili telesne vaje zaradi gmotnih koristi. Telesne vaje so izgubile svojo lepoto in vrednost, postale so surove in cilj jim je bil »zmagati za vsako ceno«. In to so videli in si prisvojili Rimljani.

Koloseum v Rimu

tekmovanja. Nekateri so imeli za gledalce kar več nadstropij (Colosseum). Taka tekmovanja niso bila stalne prireditve kot grške olimpijske igre, ki so bile nekaka hrbtnica grškega udejstvovanja celo tisočletje.

Tekme vpreženih konj

so bile najstarejše in najbolj priljubljene igre rimskih množic. Vršile so se v ogromnih prostorih, ki so bili višek gradbene moččnosti rimskih časov. Najimenoitnejši je bil tako imenovani Cirkus Maksimov ob reki Tiberi. Imel je obliko podkve. Za vlade Konstantina Velikega je bila stavba dolga

7000 m in 130 m široka, v njej je dobilo prostora 385.000 gledalcev. Tu so torej tekmovali z vpregami. Za konje in vozove so bile pred cirkusom zgrajene posebne palače.

Svečanost se je pričela z obhodom po mestu. V bahaškem sprevedu so šli skozi mesto do cirkuških prostorov v temle redu: vitezi na konjih, dvo-vprege in četverovprege, težko in lahko oboroženi vojaki, atleti, plesalci v svečanih oblačilih, zbori pevcev, nosilci darov, kipi bogov, cesarji. Množice so že davno pred začetkom napolnile vse kottičke ogromnega prostora. Tekme so se začele, ko je vodja igre vrgel na dirkališče svojo belo ruto. Takrat so zdrveli nestrpni konji s pripravljenimi vozmi. Prevoziti so morali v divjem diru večkrat progo. Navadno sedemkrat, pozneje pa celo štiri- in dvajsetkrat. Množica pa je dajala duška s svojim kričavim vzpodbujanjem in tuljenjem. Vozovi so bili majhni (podobni grškim), konji pa vpreženi tesno skupaj. Voznik je na vozu stal, oblečen je bil v tuniko. Na glavi je imel kapo (nekak šlem), v roki bič in vajeti, ki so bile ovite še okoli pasu. Za pasom je imel kratek, oster nož, da je v sili prerezal vajeti in laže vozil. Ali prav te, okoli pasu ovite vajeti so bile mnogokrat vzrok nesreč. Voznika, ki je morebiti med vožnjo padel z voza, so konji seveda vlekli za seboj in mnogi vozniki so se do smrti pobili, če jim ni pravočasno uspelo prerezati vajeti in se s tem rešiti.

Vozniki so bili navadno izvežbani sužnji, ki pa so bili med narodom zelo priljubljeni. Za svoje delo so prejemali plačilo. Pozneje pa so tekmovali, oziroma vozili cesarji sami (tako na primer znani surovi preganjalec kristjanov Neron!). V začetku je bila nagrada za zmago oljkova vejica, pozneje pa so dobivali tudi denarne nagrade. Zmagovalce so zelo čislali in slavili. Postavljali so jim celo spomenike in pesniki so peli v njihovo slavo.

Velikansko zanimanje za tekme je dovedlo v cirkusu do ustanovitve tekmovalnih strank. Tako so nastale: bela, zelena, rdeča in modra stranka. Te so imele svoje konje, vozove, uradnike in voznike. Te stranke so pozneje igrale zelo važno vlogo pri vladarskih stvareh. Tudi gledalci so se razdelili v posamezne strankarske tabore. Začne se strastno tekmovanje med strankami, ki so se borile za zmago. Tudi cesarji so bili pristaši podednih strank. Ta strast je pozneje prešla tudi v Carigrad. Nekoč so se spoprijeli — l. 532. po Kr. — pristaši zelene in modre stranke. Trideset tisoč mrtvih je bilo in velik del Carigrada se je zrušil zaradi požara. Te tekme z vozmi so se vršile še pozneje v krščanski dobi.

Gladiatorske igre in gladiatorji

Gladiatorske igre so bile okrutne in nečloveške prireditve, ki so jih prirejali zato, da so uživali ob preliti krvi nedolžnih sužnjev. Borbe so se vršile med pari, a takih parov je nastopilo več naenkrat. Za vlade Cezarja je nastopilo naenkrat 320 parov. Te igre so bile tako priljubljene, da so pri graditvi mest vedno pazili, da so sredi mesta zgradili trg in ga tako uredili, da so se na njem lahko vršile gladiatorske borbe.

Ubogi, nedolžni sužnji ali pa velikí zločinci so bili gladiatorji. Posebni učitelji so jih pripravljali za borbe in jih kot živino prodajali, ali pa samo posojali prirediteljem. Gladiator, ki je po petih letih uspešnih borb ostal pri življenju, je dobil svobodo. To pa je bilo kaj redko. Postal pa je lahko prej svoboden tisti gladiator, ki se je v borbah posebno izkazal in je njegovo osvoboditev zahtevala prisotna množica gledalcev. Taki niso postali popolnoma svobodni, le boriti se jim ni bilo več treba. Če so se hoteli še kdaj pomeriti v borbi, so bili za to bogato nagrajeni. V poznejši dobi so se kot gladiatorji borili tudi svobodni Rimljani, ki so si s tem hoteli priboriti časti in denarja. Navadno pa so za vse krutosti izkoriščali sužnje.

ki so umirali do smrti pobiti, ljudstvo pa se je naslajalo ob njihovem trpljenju in mučenju. Podobno se je pozneje godilo s prvimi kristjani, ki so za svojo vero padali v množicah... Ko je cesar Trajan slavil zmago, je nastopilo 10.000 gladiatorjev. Bili so ti gladiatorji veliki reveži: z njimi so postopali kot z živalmi ali pa še slabše. Zato so se včasih uprli. Tako se je nekoč uprlo 10.000 gladiatorjev, katerim so se pridružili tudi zatirani sužnji. Tri leta je trajal krvavi punt, Rim je bil v veliki nevarnosti in šele rimska vojska jih je ukrotila. Spet so se uprli za časa neusmiljenega okrutneža Nerona.

Cilj gladiatorskih iger je bil: eden od bojujočega para mora pasti mrtev. Zaslepljeno rimsko ljudstvo pa je uživalo ob trpljenju teh borcev. Pred vsako tekmo so ti neustrašeni borci obšli mesto. Pred tekmo so stopili pred cesarsko ložo in tam pozdravili: »Ave Cezar, pozdravljajo te oni, ki hočejo umreti!« Takoj nato se je vnel srdit boj med neenako oboroženimi pari. Kot lačni, besni volkovi so zdivjali ti borci, da so si z nasprotnikovo usmrтитvijo rešili svoje lastno življenje. In mnogokrat sta se borila dva prijatelja! Kako velikanska razlika je med lepimi in poštenimi igrami izobraženih Grkov in igrami podivjanih Rimljanov! Rimska krvoželjnost ni poznala mejá. Izmislili so si še strašnejše borbe, in to

borbe ljudi z zvermi.

Tudi te so bile polne grozot. Zamislite si človeka in njegovo nemoč, če se zaženo nanj sestradane zveri! Take borbe so se začele prirejati skoraj 200 let pr. Kr. Bile so silno drage, saj so morali zanje nakupiti in pripeljati različne drage živali, kot: slone, nosoroge, leve, tigre, medvede itd. Iz daljnih azijskih in afriških dežel so vozili v Rim te živali. Kakšne ogromne vsote so za to izdali, nam lahko pojasni uradno poročilo cesarja Avgusta, da so namreč na 26 takih prireditvah pobili 3500 različnih afriških živali. Koliko ljudi je izkrmavalo v teh groznih borbah? Borbe so bile različne. Včasih so spustili v boj sestradane živali, da so se borile same med seboj. Pozneje so za nasprotnike zveri določili obsojene zločince, najemnike, ujetnike, kristjane itd. Na smrt obsojeni niso dobili za borbo nobenega orožja, z golimi pestmi pa tudi niso mogli dolgo kljubovati krvoločnim zverem. Orožje so za boj z zvermi dobivali le tisti, ki so se borili prostovoljno in dobivali za ta svoj tvegani poklic plačo. Posebno veliko je bilo prvih kristjanov, ki so bili vrženi med razjarjene zveri in so tam končali svoje mučeniško življenje. Nekoč se je naenkrat borilo 500 levov. Nekateri rimski vladarji so sicer prepovedovali te borbe, a niso imeli dovolj moči, da bi te prepovedi tudi uveljavili.

Skoraj vsi vladarji so si s temi igrami in borbami hoteli pridobiti ljudsko naklonjenost, obenem pa so odvrčali ljudi, da se niso zanimali za državno vodstvo. Bajne vsote so bile izdane za te prireditve. In nikoli ni bilo zadosti iger zabave lačnim Rimljanom. Zgradili so jezero (umetno), ki je bilo tako veliko, da se je na njem lahko borilo 30 ladij s tremi ali štirimi vrstami veslačev. Nekoč je na taki, pred ljudstvom uprizorjeni borbi, nastopilo 18.000 vojakov.

Rimljani so bili veliki ljubitelji kopanja. Kot so bili pri Grkih gimnaziji središče vsega življenja, tako so pri Rimljanih prevzela kopališča to središčno vlogo. Kopališča so bila povsod, kjer je gospodoval Rimljan. In to topla, mrzla, mineralna itd. — V teh kopališčih so se žogali, zabavali, pesniki in pisatelji so tod čitali svoje umotvore in učitelji so tod poučevali. V Rimu so imeli n. pr. 200 m dolg bazen. Tudi pri nas so za časa rimske vlade nastala kopališča, ki so še danes ohranjena: Varaždinske Toplice, Rimske Toplice in druge.

Rimska telesna vzgoja in telesno udejstvovanje se je torej zelo razlikovalo od lepe in koristne grške zamisli »biti lep in dober«. Bili so pač Rimljani skrajno surov, podivjan, srčno nevzgojen narod. Ko so pozneje podjarmili tudi Grke, so ti, četudi rimski sužnji, prevladali nad Rimljani s svojim znanjem, vero, sposobnostmi, zlasti duševnimi... Tako so prav za prav zaslužnjeni Grki zavladali nad divjimi Rimljani s svojo kulturo. Od Grkov so sprejeli tudi telesne vaje, a to že vaje iz dobe, ki so jih izvajali plačani borci (atleti). Rimljani so te vaje in igre popolnoma popačili, vzeli so iz njih le ono, kar je prijalo njihovi surovosti, dodali pa so še polno neusmiljenosti in krutosti. Iz vaj, ki so jih gojili Grki zaradi zdravja in koristi, so napravili Rimljani mesarjenje in prelivanje krvi za zabavo in uživanje. Takemu divjaštvu mora slediti propad. Le pokvarjen človek more z naslodo gledati, kako pobijajo ljudje drug drugega in mesarijo divje zveri nedolžne ljudi.

Izmed narodov starega veka so bili v telesni vzgoji najvažnejši Grki. Ti so človeštvu zapustili dovršenost v telesnih in zlasti duševnih spoznanjih in sposobnostih...

Fr. Sever

Koledniška

Veseli čas praznujemo,
po hišah koledujemo.

Za novo leto voščimo
vam polno mero sreče,
naj kašče bodo zvrhane
bolj kot so naše vreče.

Naj z repi polni se vam hlév
in obrode vam njive,
vse leto naj vam sapice
pihljajo ljubeznive.

In ko ob letu pridemo,
da najdemo vas zdrave
in vkup razveselime se
miru in sreče prave.

Da Bog vam dal še več bo sreče —
darujte kaj za naše vreče!

